

Lars Saabye Christensen
POLUBRAT

Nakladnik
Fidipid Zagreb

Biblioteka prijevodne književnosti
Knjiga 5.

Za nakladnika
Slobodan Delalić

Urednici
Diana Burazer
Tonko Maroević

Design omota
Elvis Duspára

Layout i grafička priprema
Fidipid Zagreb

Tisak
Sklad boja Zagreb

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 821.113.5-31=163.42

CHRISTENSEN, Lars Saabye
Polubrat : roman / Lars Saabye
Christensen ; s norveškog preveo Munib
Delalić. - Zagreb : Fidipid, 2006. -
(Biblioteka prijevodne književnosti ; knj.
5)

Prijevod djela: Halvboren.

ISBN 953-99842-7-0

ISBN 978-953-99842-7-2

301031142

© Za hrvatsko izdanje Fidipid
Printed in Croatia 2006

LARS SAABYE CHRISTENSEN

P O L U B R A T

Roman

S norveškog preveo
Munib Delalić

Naslov izvornika
Halvbroren © *J. W. Cappelens Forlag a. s. 2001*

Objavlivanje knjige su pomogli
Norveški fond za kulturu
i NORLA (Norwegian Literature Abroad) iz Osla

SADRŽAJ

(prolog)	7
ZADNJI RUKOPIS	11
(festival)	13
ŽENE	33
(tavan)	35
(stan)	38
(golub)	41
(prsten)	43
(telegraf)	55
(dugme)	63
(proljeće)	74
(sat)	78
(blâsen)	91
(ime)	95
KOVČEG S PLJESKOM	101
(vjetar)	103
(smijeh)	133
BARNUM	151
(krštenje)	153
(ime šutnje)	172
(nekrolog)	205
(božanstvena komedija)	213
(barnumovo ravvalo)	228
(madež)	247
(nordpolen)	269
(plesna škola)	278
(drvo)	304

(paket)	312
(akt)	320
(labirint)	327
(lijes)	334
(nesreća)	346
(disk i smrt)	351
(pogreb)	365
(kazna)	376
(glad)	443
GOJENJE	503
ELEKTRIČNO KAZALIŠTE	525
(pločica s imenom)	527
(polumrak)	540
(barnumova divina commedia)	548
(još jedan prazan stol)	560
(zadnja slika)	569
(suncobran pod snijegom)	573
(red 14, sjedalo 18, 19 i 20)	582
(peau de peche)	588
(talog)	595
(vikings)	600
(pelikan)	619
(tempelhof)	624
(epilog)	627

(prolog)

– Hvala lijepa!

Stajao sam na prstima, ispružio ruku najduže što sam mogao i Esther mi dade kusur, dvadeset i pet era za jednu krunu. Nagnula se kroz tijesni prodajni otvor i spustila, časak, smežuranu ruku na moje žute kovrče, nije mi se to baš svidalo, no nije bilo prvi put, tako da sam se počeo na to navikavati. Fred je odavno okrenuo leđa, strpao vrećicu s bombonima u džep i, po načinu njegova hoda, vidio sam da je zbog nečega bio ljut. A ništa me nije moglo više uznemiriti od Fredove ljutnje. Trljao je cipele o pločnik, glavu uvukao među visoka, oštra ramena i kao da je krčio sebi put, kao da se morao iz sve snage probijati kroz jaki vjetar, a bilo je tek tiho poslijepodne u svibnju, i subota je bila, i nebo ponad Marienlysta, sjajno i plavo i mirno, poput ogromnog kotača spuštalo se prema šumama iza grada. – Je li Fred počeo govoriti? prošapta Esther. Kinnem glavom. – A što je rekao? – Ništa. Esther se nasmija. – Požuri za bratom. Da ti sve ne pojede.

Ona povuče ruku iz moje kose i na tren je pomirisa, dok sam ja potrčao da dostignem Freda, i to je ono čega se sjećam, to je mišić uspomene, a ne žuti prsti stare gospođe u mojim kovrčama, trčim za Fredom, svojim polubratom, kojeg je skoro nemoguće dostići. Ja sam maleni, mlađi brat, i mislim zašto li je on ljut, osjećam šiljak srca u grudima i topli, sirovi vonj u ustima, možda sam se ugrizao za jezik trčeći ulicom. Stiskam šaku oko toplog sitniša i trčim za Fredom, uskom, tamnom prilikom u svom svjetlu oko nas. Sat na zgradi Norveške televizije pokazuje tri i osam i Fred je već sjeo na klupu pored žbunja. Pretrčim iz sve snage ulicu Kirkeveien, skoro da i nema prometa, jer subota je, samo mrtvački

automobil prolazi i naglo se zaustavi, pokvario mu se motor, nasred raskrižja, i vozač u posve sivoj odjeći izide i udari po haubi i psuje, a u autu, u duguljastom prtljažniku iza sjedala, je bijeli lijes, ali on je zacijelo prazan, pa nitko se ne sahranjuje subotom poslijepodne, grobari sigurno ne rade, a ako netko tamo i leži, ne smeta, jer mrtvi imaju vremena, tako mislim, mislim da bih na nešto drugo mislio, i onaj sivi vozač, u crnim rukavicama, napokon opet pokrene vozilo i nestane prema Majorstui. Dišem duboko u teškom mirisu ispušnih plinova i benzina i trčim preko trave, mimo malih pješačkih prijelaza i semafora i pločnika koji su tu napravljeni, poput grada za patuljke, gdje bismo jednom godišnje dolazili da nas krupni policajci u uniformama i zategnutim, širokim remenima uče prometnim propisima. U tom sam malom gradu prestao rasti. Fred sjedi na klupi i gleda posve na drugu stranu. Sjednem kraj njega, tu smo samo nas dvojica, tog subotnjeg poslijepodneva u svibnju.

Fred stavi tvrdi komad kandita u usta i dugo ga sisa, grgolji njegovim licem, vidim smečkastu pljuvačku koja curi s usana. Oči su mu tamne, skoro crne, i dršću, što sam vidio i prije. On šuti. Golubovi se nečujno gegaju u besjajnoj travi. Čekam. I ne mogu više izdržati. – Što je? upitam. Fred guta, njegov mršavi vrat se tresu. – Ne govorim s hranom u ustima. Fred natrpa još kandita između zuba i polako grize bombon. – A zašto si ljut? prošapćem. Fred pojede sav kandić, zgužva smeđu vrećicu i baci na pločnik. Jedan galeb se ustremi, rastjera golubove, s krikom se približi asfaltu i uzleti na električni stup. Fred povuče čuperak unazad, ali on opet padne na čelo i osta tako da visi. Napokon on prozbori. – Što si ono rekao ženi? – Esther? – Kome drugom? Jeste li to vas dvoje i na ti? Gladan sam i muka mi je, najradije bih legao u travu, i zaspao, tu, među golubovima. – Ne sjećam se što sam kazao. – Sjećaš se, sjećaš. Samo ako malo promisliš. – Časna riječ, Frede. Ne sjećam se. – Kako se onda ja sjećam? A ti se ne sjećaš? – Ne znam, Frede. Jesi li zato ljut? On iznenada spusti ruku na moju glavu. Utonem u se. Šaka mu je stisnuta. – Jesi li glup? zapita. – Ne. Ne znam, Frede. Ne budi takav, molim te. Njegova je šaka na mojim kovrčama. – Molim te? Trta, maleni, a? – Ne govori tako, molim te. Prsti mu klize mojim licem, miriše

na slatko, kao da me ljepilom umazuje. – Hoćeš da ti kažem što si rekao? – Da, kaži. Fred se sagne, ne mogu ga gledati u oči. – Rekao si hvala lijepa.

Zapravo, laknulo mi je. Pomislio sam da sam možda kazao nešto drugo, a što je moglo biti mnogo gore, nešto što nikad nisam trebao reći, što mi je tek izletjelo iz usta, riječ za koju nisam ni znao da postoji, kurvina rupa. Nakašljah se. – Hvala lijepa? Zar sam to kazao? – Jesi. Rekao si, jebo te, *hvala lijepa!* Fred je vikao, iako smo sjedili na istoj klupi, skroz jedan uz drugog. – *Hvala lijepa!* vikao je. Ne shvatih posve što je htio, i postadoh još uplašeniji. Išlo mi se u zahod. Prestadoh disati. Htjedoh reći pravu riječ, ali nisam znao što, jer nisam shvatao što je on htio. *Hvala lijepa.* A ne smjedoh ni cmizdriti. To bi Freda samo još više razbjesnilo, ili bi mi se nasmejao, što bi bilo najgore. Sagnuh se prema koljenima. – I? izustih. Fred zastenja. – I? Mislim da si ipak glup. – Nisam glup, Frede. – Kako znaš, a? Moradoh promisliti. – Mama to kaže. Da nisam glup. Fred je časak sjedio šuteći. Ne usudih se pogledati ga. – A što mama kaže za mene, a? – Isto, brzo izustih. Osjetih njegovu ruku na svom ramenu. – Ne lažeš svom bratu? on će, tiho. Iako sam ti samo polubrat? Podigoh pogled, svjetlo oko nas me zaslijepi, i kao da je sunce bilo ispunjeno zvukom, odasvud glasni, prodorni sjaj. – Jesi li zato ljut na mene, Frede? – Zašto? – Jer sam ti samo polubrat? Fred pokaza na moju ruku, u kojoj sam još uvijek držao kusur, dvadeset i pet era, bila je topla i ljepljiva, kao spljošteni bombon koji je netko dugo sisao i ispljunuo. – Čiji je? upita Fred. – Pa, naš. Fred kimnu glavom više puta i svega me ispuni radost. – I možeš ga dobiti, rekoh brzo. Htjedoh mu dati novac, no Fred je samo sjedio zureći u me. Opet se uznemirih. – Zašto onda kažeš hvala lijepa? Kad dobiješ novac koji je naš? Prestadoh disati. – Tek tako. – Promisli o tom sljedeći put, u redu? – Da, promrsih. – Jer ne bih htio imati brata koji ispada glup. Iako si mi tek polubrat. – Da, prošaptah. Promislit ću o tom. – Hvala lijepa je pravo sranje. Nikad ne reci hvala lijepa. Shvaćaš? Fred ustade, ispljunu debeli, smečkasti ispljuvak u visokom luku koji se s treskom prizemlji u travu pravo ispred nas. Ugledah roj mrava kako mile prema njemu. – Žedan sam, izusti Fred. Strašno sam žedan od kandita.

Opet se zaputismo do Esther, do kioska u veži odmah preko puta bijele Majorstua crkve, gdje pastor nije htio krstiti Freda, a poslije ni mene, i to samo zbog mog imena. Stadoh ispred prodajnog otvora, podigoh se na prste, Fred se nasloni na žlijeb, podiže ruku i kimnu, kao da smo se usuglasili oko nečeg velikog. Esther se osmjehnu kad me spazi i nije mogla odoljeti a da još jednom ne opipa moje kovrče. Fred isplazi jezik najduže što je mogao pretvarajući se kao da je pljunuo. – I što trebaš sad, mali gospodine? upita Esther. Sklonih njene prste s glave. – Vrećicu soka. Crvenu. Ona me začudeno pogleda. – Pa da, crvena vrećica soka, naravno, kaza i donese ono što sam tražio. Fred je stajao u hladu, jedva ga vidjeh zasljipljen oštrim blijeskom okrećenog crkvenog zida s druge strane. Fred je samo zurio u mene, nije me ispuštao iz vida, sve je vidio, sve čuo. Brzo stavih novac Esther u ruku i ona mi odmah vrati pet era. – Izvolite, reče Esther. Pogledah je u oči. Stajao sam na prstima i gledao je u oči, progutah više puta dok se nebo iznad nas još uvijek spuštalo prema šumama, polako, poput ogromnog, plavog kotača. Pokazah pet era. – Ovo je naše, rekoh glasno. Tek toliko da znaš! Esther samo što se ne stropošta s uskog otvora. – Ali, za ime Isusovo, što ti je? – Nemam se za što zahvaliti, kazah. Fred me uhvati za ruku i povuče uz Kirkeveien. Dadoh mu vrećicu soka. Meni se nije pilo. Zagrizao je u vrećicu i istiskao crveni sok čiji je trag ostajao za nama. – Nije loše, kaza. Dolaziš sebi. Bî mi tako drago, poželjeh mu dati i pet era. – Zadrži ih, procijedi on, te stisnuh prste oko smeđeg novca. Mogao sam s njim igrati krajcarice, ako bi se netko htio igrati sa mnom.

– Hvala lijepa, rekoh.

Fred duboko uzdahnu i ja se pobojah da će se on opet naljutiti. Htjedoh odgristi si cijeli jezik i progutati ga. Ali on me zagrlji, cijedeći zadnje kapi iz vrećice po pločniku. – Sjećaš li se što sam te jučer upitao? zapita. Brzo kimnem glavom i skoro da se ne usuđujem disati. – Ne, izustim. – Ne? Zar se ne sjećaš? Sjećam se, no neću da se sjećam, a ne mogu da se ne sjećam. Ipak bi bilo bolje da Fred nije progovorio. – Ne, Frede. – Da još jednom upitam? – Da, prošapćem. Fred se osmjehne. Nije ljut, nije, čim se tako osmjehuje.

– Hoćeš da ubijem tvoga oca za tebe, Barnume? upita on.

Ime mi je Barnum.

ZADNJI RUKOPIS

(festival)

Trinaest sati u Berlinu i već sam ruševina. Telefon je zvonio. Čuo sam ga, probudio me je. Ali bio sam na drugom mjestu, iako sam bio tu. Bio sam isključen, neuzemljen. Nisam imao znak slobodne linije, samo srce koje je tuklo teško i bez ritma. Telefon je nastavio zvoniti. Otvorih oči, iz ravnog mraka bez slika. Vidjeh svoju ruku, nije bio baš lijep pogled. Primaknu se, dohvati mi lice, iskušavajući, kao da se probudila s neznancem u krevetu, pričvršćena za tuđe tijelo. Iznenada mi se smuču od tupih prstiju. I dalje sam ležao. Zvonjava nije prestajala. Čuh neke tihe glasove, između stenjanja, da nije netko uzeo telefon za mene? A zašto bi onda još uvijek zvonilo? I tko bi to bio u mojoj sobi? Pa zar nisam legao sâm? Okrenuh se, vidjeh da su zvuci dolazili s televizora. Dva muškarca zabavljena oko jedne žene. Nije izgledala vesela, više ravnodušna. Imala je tetovažu na jednom dupetu, leptira, bio je žalosno postavljen. Bedra, puna modrica. Muškarci su bili gojazni i blijedi i jedva da su imali erekciju, no nisu se dali, prigušeno su stenjali dok su je uzimali sa svih mogućih strana. Bilo je nespretno i neugodno. Ženino ravnodušje časak zamijeni bol, grimasa na licu, kad je jedan od muškaraca svojim mlitavim penisom udari po ustima. Ruka skliznu s mog lica, domalo nesta i slike. Ako bih ukucao broj svoje sobe, mogao bih još dvanaest sati gledati pay-tv. No, nije mi se dalo više gledati, a ne upamtih ni broj sobe. Ležah poprijeko na krevetu, napola izvučen iz sakoa, po svoj prilici u pokušaju da spavam na pristojan način, razodjeven i normalan, ali očito nisam više stigao prije nego se svjetlo ugasilo u krajnjem krilu glave. Jedna je cipela bila na prozorskoj dasci. Da nisam tamo stajao diveći se pogledu, ili misleći na nešto

posve drugo? Moguće. Ili ne. Nisam znao. Boljelo me je koljeno. Opet pronađoh svoju ruku. Gurnuh je prema noćnom ormariću, i kad se tamo zaklati, poput bolesne, raskriljene ptice ponad bijela štakora koji je treptao crvenim, zastrašenim okom, telefon presta zvoniti. Ruka je poletjela kući. Tišina dode otraga i povuče tijesni patentni zatvarač na mom zatiljku ližući kralješnicu jezikom od željeza. Zadugo se ne pomaknuh. Moradoh biti u ravnini. Zeleni se zračni mjehur morao brzo smiriti u prevrnutom mesu, u jamici duše. Ničega se nisam sjećao. Velika gumica je bila ponad mene, kao i mnogo puta ranije, nije ni bilo baš malo gumica koje sam potrošio. Sjetih se samo kako mi je ime, a tko bi i zaboravio takvo ime: Barnum. Barnum! Kakvi li su zapravo roditelji koji osuđuju svoje sinove i kćeri na doživotnu robiju iza rešetaka slova. Zar ne bi mogao promijeniti ime, kazali bi neki, koji ne znaju o čemu govore. Jer ne pomaže, ime te samo progoni dvostrukim sramom pokušas li riješiti ga se. Barnum! Pola života sam proživio s tim imenom. A onda sam ga zavolio, i to je najgore. Uto spazih da držim nešto u drugoj ruci, karticu za otključavanje, neutralni komad plastike sa stanovitim brojem rupa u određenom uzorku što se može uvući u bankomat vrata i isprazniti konto sobe, ako to već nije učinio prošli gost, koji je za sobom ostavio samo odgrizene nokte ispod kreveta i udubljenje u madracu nakon teških snova. Mogao sam biti bilo gdje. U sobi u Oslu, ili na Røstu, u sobi bez pogleda. Kovčeg je stajao na podu, star, i nijem, još neotvoren, a i čemu, svakako je bio prazan, nikakva pljeska, samo jedan rukopis, nekoliko sklepanih stranica. Došao sam i otišao, to sam ja. Došao i otišao i opet dopuzao. Ali, još sam znao čitati. Preko stolice pokraj prozora bio je prebačen bijeli hotelski ogrtač. Na njemu sam mogao vidjeti ime hotela. Kempinski. Kempinski! A onda začuh grad. Čuh Berlin: bagere s istoka i crkvena zvona sa zapada. Polako ustadoh. Dan je bio u pokretu, započeo je bez mene. Potom se sjetih: imao sam sastanak. Ono crveno oko na telefonu nastavilo je bljeskati, poruka za mene. Baš me briga, neka Peder čeka. Jer tko bi drugi osim njega zvao i ostavljao poruke u ovo doba dana? Naravno da je Peder, neka čeka. Peder je bio dobar u čekanju, tome sam ga ja naučio. Nitko pametan ne zakazuje sastanke prvog jutra u Berlinu, samo Peder, moj prijatelj, i

partner, moj agent, on ima dogovore prije doručka, jer Peder je postao pedantan. Bile su dvije minute do pola jedan. Brojevi su svijetlili zeleni i četverokutni ispod mrtvog tv-ekrana i pretvorile se u pola jedan točno između dva nekurentna udara srca. Svukoh sa sebe odjeću, otvorih mini-bar i popih dva Jägermeistera. Potom popih još jedan, udoh u kupaonicu i za svaki slučaj povratih. Nisam se mogao sjetiti kad sam zadnji put jeo. Toaletni papir je stajao netaknut, još nisam bio u zahodu. Oprah zube, na se nabacih ogrtač, uvukoh noge u bijele hotelske papuče, i prije negoli izidoh vidjeh da crveno oko telefona još uvijek zuri u mene; neka Peder čeka, to i jest njegov posao. Neka priča uprazno sve dok sobu u kojoj sjedi ne zahvati požar.

Spustih se liftom do bazena za plivanje, posudih kupaće gaće, popih pivo i još jedan Jägermeister i isplivah tri dužine dok se ne umorih. Ležah na površini vode. Klasična muzika je strujala iz zvučnika koje nisam mogao vidjeti, Bach naravno, sintetične verzije, netaknute ljudskom rukom. Nekoliko je gospođa ležalo na leđima i mirno plivalo. Plivale su po američki, s rukama kao krilima, sa sunčanim naočalama na licu koje su stalno morale podizati, da bi bolje vidjele, da bi susrele nečiji pogled, jer možda bi se mogao pojaviti Robert Downey iskrivljen pored bazena, Al Pacino u cipelama s visokom petom, ili moj stari prijatelj Séan Connery kojega bih počastio pristojnom čašom i zahvalio mu se za prošli put. No nikog s tog nebeskog kata ne bi na vidiku, a ja nisam bogzna što da bi se pogledalo. Gospođe opet spustiše naočale plivajući polaganim, plavim rukama, anđeli u kloru, sa sitnim, napuhanim trbusima. To me odjednom smiri, umori i smiri i skoro razveseli, te i ja zaplivah. Plivah po norveški, s rukama uz tijelo i prstima kao lopaticama da bih držao ravnotežu, tok, okretah se ukrug. Sad sam bio u ravnini. Potom se pojavi strah, on bi uvijek došao naglo, iako znadoh da će doći, kao snijeg. Strah posrka moj mir, isprazni ga. Da se nije što sinoć dogodilo? Da nisam kome trebao kupiti cvijeće, ispričati se, moliti za oprostenje, uraditi što besplatno, laskati? Nisam znao, sve se moglo dogoditi. Bio sam u nasilju sumnje. Prevrnuh se i uzburkavh vodu ispod američkih gospođa, popeh uz neravne stube, poput grbave i dvospolne Afrodite, čuh tihi smijeh ponad vode, i uto iziđe Cliff

Richard iz garderobe, a možda i nije bio on, u hotelskom ogrtaču i papučama. Kosa mu je bila poput platoa na glavi a lice svježije i uzdignuto, nalik na mumiju koja je pobjegla iz piramide iz šezdesetih. Drugim riječima, dobro se držao i one se dame odmah oglašise, disale su kao ljubazni dupini, iako Cliff možda i nije stajao u vrhu njihove liste želja. Ali, za mene je on bio više nego dobar. Zahvaljujući njemu, naime, zaboravih časak na strah, predahnuh uz njegovu голу prisutnost, kao i onda, u onom životu što naša je priča, moja i Fredova, i što samo zovem *onda*, kad sjedio sam u našoj sobi, onda, u ulici Kirkeveien, s ušima priljubljenim uz gramofon slušajući *Livin' lovin' doll*, dok je Fred ležao nijem u krevetu širom otvorenih očiju, on nije govorio 22 mjeseca, toliko slonovi budu skotni, ni jednu jedinu riječ nije izgovorio otkako je Stara umrla, i svi su bili digli ruke od pokušaja da on progovori, mama, Boletta, razrednik, školski zubar, Esther iz kioska, Bog i tko sve ne, nitko iz njega ni riječ nije izvukao, pa ni ja. A kad sam podigao pick-up s namjerom da *Livin' lovin' doll* zasvira po dvadeseti put, Fred je ustao iz kreveta, iščupao pick-up, sišao u dvorište i bacio cijeli gramofon u smeće i počeo govoriti. To je uspio jedan Cliff, i za to mu rado htjedoh zahvaliti. No sir Cliff Richard samo prođe mimo mene u velikom luku i sjede na ergometar bicikl između ogleдалa u uglu i pojuri prema svojoj vlastitoj slici, ne sustižući je, poput mumije s teniskim laktom. Ruka mi kliznu šankom i podiže prvo na što naiđe, džin tonik, čisti bombon. Četiri su sata pokazivala vremena u New Yorku, Buenos Airesu, Džarkarti i Berlinu. Zadovoljih se s Berlinom, petnaest do dva. Peder se sigurno znojio. Razgovarao je, ispričavao se, donosio pivo, kavu, sendviče, zvao hotel, izdao potjernicu, ostavljao poruke, jurio press-centrom i kimao glavom svima koje je poznavao i naklanjao se svima koje nije poznavao i davao posjetnicu svima koji ga nisu prepoznali. Skoro da sam ga mogao čuti kako govori, *Barnum stiže uskoro, sigurno je krenuo zaobilaznim putem, pa znate kako je, zar ne, dobre ideje najčešće dolaze iz rasijanih glava, ja sam samo praktična mašta koja će ih učiniti vidljivim, da nazdravimo za Barnuma!* Da, Peder se sad definitivno znojio i tako mu je i trebalo. Nasmijah se na rubu bazena u Kempinski hotelu, dok se Cliff Richard na biciklu utrkivao sa tri ogleдалa i gojaznim pogle-

dima američkih gospoda i naglo, kao što su strah i smijeh došli, nastani se sjena u meni. Što mi bi? U kakvu sam to naopaku ekstazu stavljen, kakva me je crna sreća pojahala? Je li to zadnji smijeh, prije nego dođe ono o čemu još ništa nisam znao, a čega se plaših najviše od svega? Posta mi hladno, časak se zateturah, na zelenim mramornim pločicama. Usisah smijeh u se, opozvah ga. Pa nije to zatišje pred buru, već tišina kojom se mačke uzbude mnogo prije negoli kiša padne.

Istuširah se i neko vrijeme razmišljah da li da odem u solarij. Malo preplanule kože i zategnuto lice prije sastanka ne bi bilo naodmet. Ali, bio sam u fazi smetenosti i ravnodušja te, umjesto tamo, otiđoh na pivo. Konobar se nasmiješi kad mi pruži bocu, odveć mlad je, pomislih. Nosio je livreju hotela s nespretnim dostojanstvom, skoro prkosno, poput djeteta koje je ukralo očevo tamno odijelo. Pomislih da je iz stare Istočne Njemačke, bilo je nešto u tom prkosu što me navede na takvu misao. Otpočeo je svoj dugi put uspinjanja u bazenu u Kempinskom. – Gospon Barnum? izusti on tiho. Očito je mislio da mi je to prezime, no nije jedini, bi mu oprošteno. – Da? Ja sam. – Imate poruku. Pruži mi široku omotnicu s logotipom hotela. Peder me je, usprkos svemu, pronašao. I da sam se sakrio iza planina na Røstu našao bi me. I da zaspim u ćeliji za triježnjenje, vjerojatno bi me Peder probudio. Probudim li se u Cochovu hospicu u ulici Bogstadsveien, Peder bi bio onaj koji pokuca na vrata. Naslonih se na šank. – Kako se zoveš? upitah. – Kurt, gospon. Glavom pokazah prema ogledalima u uglu. – Vidiš li onog momka onamo, Kurte. Onog što nemilice vozi bicikl. – Da, gospon, vidim. – A vidiš li tko je on? – Nažalost, gospon. Ne. I shvatih da sam i ja ostario. – Ne smeta, Kurte. Oduzi mu colu. Light. I stavi račun na moju sobu.

Presavih omotnicu četiri puta i stavih je u džep ogrtača. Ako je Peder poželio i mene oznojiti, želja će mu biti ispunjena. Zaputih se s pivom u saunu i tamo smjestih na krajnju klupu. Tu su neki sjedili otprije, odnekud su mi bili poznati, no ne znadoh i otkud, stoga pozdravih tek malim pokretom glave, svojim specijalitetom, osobnom gestom svijetu. Ali ostali su zurili ravno u mene, bez ustručavanja. Ponadah se da tu nije nitko od mojih zemljaka, ka-

kvi dramaturzi iz Norveškog Filma, ili novinari iz zabavnika, brbljavci iz magazina, ili kakav direktor. Odmah zažalih zbog tog manevra, te vruće obilaznice, jer tu bi naime svi trebali biti goli, i muškarci i žene. I onaj koji ima ručnik oko pojasa uljez je koji ostale zbunjuje. Bio sam odjeveni koji njihovu nagost odmah učini vidljivom i neizdržljivom, sve njihove proširene vene, ravne stražnjice, salo, obješene sise, ožiljke, nabore kože, madeže koji su možda bili zloćudni. Moradoh skloniti ručnik, ne bi druge. Izići nisam mogao, to bi razotkrilo moj kukavičluk i obilježilo bi me sumnjivim, voajerom, i to tri dana prije festivala. Nerado povukoh ručnik i pokazah im da i ja mogu biti prirodan ispod svih svojih kostima, da je i moja golotinja očuvana. Sjedio sam, prekrivenih nogu, razodjeven u njemačkoj zajedničkoj sauni, i čudio se da je u ovoj urednoj i namrgođenoj zemlji bilo skoro obvezno sjediti skupa, muškarci i žene, ako se čovjek poželi malo oznojiti. U prirodnoj Norveškoj, koja se jedva izmigoljila iz ledenjaka, nešto bi takvo izazvalo krizu vlade i pisma čitatelja. A da je ovdje tako, i nije bez neke logike, pa u hotelu je samo jedna sauna, i nju su mogli koristiti i muškarci i žene, goli, i istovremeno. A dobrovoljno bi već bilo neumjesno, tad bi to moralo imati neke veze s ratom. Sve je ovdje i imalo neke veze s ratom, pomislih na koncentracijske logore, zadnje tuširanje, gdje su pedantne masovne ubojice razdvajale muškarce od žena, jednom zauvijek, čak su bili i posebni logori za žene, Ravensbrück, i načas, skoro uzbuđen, povjerovah da bi se to moglo za nešto iskoristiti, taj misaoni skok, od istrjebljenja do slučajnog susreta u sauni Kempinskija za vrijeme filmskog festivala u novom Berlinu. Ali, kao i često puta u posljednje vrijeme, misao nestade, otpade s odveć tupe udice, i čim ona skliznu, utonuh i ja dublje u sumnju. Čime sam se zapravo mogao isprсити? Za kakve sam priče bio stvoren? Koliko čovjek može ukrasti dok ne bude uhvaćen? Koliko mora lagati da bi mu se povjerovalo? Nisam li uvijek bio sumnjalica? Jesam, sumnjao sam skoro u sve, da ne govorim o sebi samom, sumnjao sam čak da je i postojalo nešto što bi se moglo mnome nazvati, u mračnim sam se trenucima smatrao ograničenom količinom mesa naslaganog po određenom sustavu koje je hodilo pod imenom Barnum. U sve sam sumnjao, osim u Freda, jer Fred je bio nesum-

njiv, on je bio uzdignut iznad sumnje. Sjećam se onoga što bi otac običavao reći: Nije važno ono što vidiš, već ono što vjeruješ da vidiš. Ispraznih bocu i prepoznah jedno od onih što su tu sjedili, a čega sam se i plašio: poznata kritičarka, stara znanica, neću spomenuti njezino ime, zvali smo je samo Losica, jer nas je uvijek podsjećala na zalazak sunca. Svojevremeno je bila napisala da sam "folcika među Rolls Roycima", ali nikad nisam pročitao taj članak, jer tad sam bio negdje drugdje. Peder je planirao tužiti je radi uvrede, no srećom nikad od tog ništa nije bilo, a ako je i željela duel metaforama, naišla je na pogrešnog čovjeka. Gledala je u mom smjeru, osmjehnu se, i, iako je djelovala mnogo manje pompoznom ovdje nego u kolumnama, kao da je bila smekšalo voće oguljeno blanjom, nastojah ne uzvratiti tom osmijehu. Uostalom, moglo se dogoditi da kažem nešto što nikad ne bih rekao. Ona je bila moj zao duh, što li je sad proricala? Ne usudih se ni pomisliti, osmjehnuh joj se. – Neka vas vrag nosi! procijedih. Nagnuh se preko koljena i snažno zakašljah, nije valjda da mi se opet jezik zaglavio, jezik je bio nit spoticanja. Jezik ti je tobogan, običavao je reći Fred. Samo ja čuh, neka vas vrag nosi. Losica iznenađeno pogleda, kašljao sam iz sve snage, baš prije nego povratih, i još mi jednom Cliff Richard priteče u pomoć. Ude, naime, baš tad u saunu, s colom u ruci i podsjećanjem na omot gramofonske ploče *Livin' lovin' doll*, zastade časak pokraj pješčanog sata u kojem se pijesak spuštao i peo, kao da vrijeme nije bilo ono što čovjek ostavlja iza sebe, već ono što odlaže na stranu. A onda Cliff sjede u vrh saune, gdje sam i ja sjedio. Bilo je tijesno, ubrzo postade i pretoplo, igla je stajala na devedeset. Losici bi dosta, išulja se iza svoga ručnika, sa zadnjim pogledom, brzo, preko ramena. Je li se nasmijala? Meni? Da nije imala priču koju bi večeras mogla pričati za šankovima? Netko posu vodu po kamenjima, zacvrča, i vlaga postade vidljiva poput kuhajuće magle. Okrenuh se Cliffu, bio je suh, nije se znojio. Imao je finu smeđu boju. Sad sam konačno mogao reći. – Hvala, on će, iznenađa. Za colu. – Pa ja se trebam zahvaliti, uzvratih. Hvala. Cliff podiže bocu, osmjehnu se. – A za što? – Tvojom je pjesmom moj brat progovorio, kazah. Jedan se časak on zamisli. – Nije to bila moja pjesma, već božja snaga, prošapta Cliff.

Postade odveć vruće. Omotah se ručnikom i izidoh posrćući, s vrtoglavicom i žeđi, opet se istuširah, i spazih Kurta u baru. Diskretno kimnu i trepnu očima, sad je on bio moj čovjek. Popeh se liftom do sobe. Još uvijek je telefon crveno svijetlio. Podigoh slušalicu i opet spustih, bacih ogrtač na krevet, obukoh odijelo i u svaki džep stavih po bočicu iz mini-bara. Mnogo je džepova bilo na tom odijelu, bio sam naoružan alkoholom. Potom popih zadnjeg Jägermeistera, stajao je kao goreći stup od trbuha do nepca, pojedoh žlicu zubne paste i stavih uložak u nove, talijanske cipele. Bio sam spreman za sastanak.

I što sam mogao znati o svemu što se dogodilo tamo gdje nisam bio, o pokretima što su bili izvan mog dosega? Još sam bio u neznanju, u nasilju sumnje, i nisam htio znati, tu, u sporom liftu, sa ogledalima na svim zidovima, čak i na stropu. Htjedoh biti samo u tom trenutku, istovremeni čovjek koji uzima sekundu od tijeka, zatvoren u najmanji od svih razdoblja, tu gdje je bilo mjesto samo za mene. Načas spazih svoje lice u ogledalima i pomislih na dijete koje pada, opet ustaje i počinje vriskati tek kad ugleda zaprepaštene i zabrinute ljude oko sebe, poput zakašnjele boli, odjek šoka. Stigoh ispiti votku. Sjedokosi portir otvori vrata i htjede me slijediti s kišobranom, dadoh mu pet maraka da odustane. Žalosno pogleda u novčanicu prije nego ona iznenada nestade između glatkih, sivih prstiju i bi nemoguće vidjeti jesam li ga uvrijedio, davši mu previše, ili premalo. Sličio je na slugu iz kolonijalnog vremena. On je vukao sve konce u Kempinski hotelu, presavijajući i role zahodskog papira. Izidoh na crveni sag koji se već izlizao po ivicama. Četiri su crne limuzine s čadavim prozorima stajale parkirane uz rub pločnika, nijedna nije bila za mene. Stara je uzrečica u branši: *No limo, no deal*. Nije važno, votka je pržila iza jezika. Pripalih cigaretu. Dvije TV-ekipe, CNN i NDR, čekale su neće li se što dogoditi. Tanak je sloj kiše ležao nad Berlinom, miris pepela, divlja buka s gradilišta. Dizalice su se polako okretale, jedva vidljive pod niskim oblacima, izgledalo je kao da se Bog igra s mehanizacijom. Još jedna limuzina, dugačka, bijela lokomotiva s američkim zastavicama, zaustavi se baš ispred hotela, i iz nje iziđe neka žena s najuspravnijim ledima koja sam ikad vidio. Devetnaest joj se kišobrana nađe na usluzi. Ona se

nasmija, smijehom navlaženim whiskyjem, premazanim katro-
nom i izglačanim grubim šmirgl-papirom. Smijala se krenuvši
onim crvenim sagom i mašući vitkom rukom koja se prošulja ele-
gancijom džepara između kapi i izvan domašaja crnih kišobrana.
Nitko nije mogao hoditi crvenim sagom kao ona, Lauren Bacall.
Bila je prisutna u sebi, u svakom gramu svoga tijela. Ispunjavala
ga je do vrhova prstiju, do ušnih resica, do obrva. Kišobrani su se
izvrtali nad njom kad bi ona isturila bradu. Upravo je zauzela
Njemačku. Stajah, pričvršćen za taj električni pogled: Lauren Bacall
polako i suvereno prolazi pokraj mene i ja stojim u vrtlogu iza
nje, to je kao obrnuti predznak, *déjà-vu* u ogledalu: Pred očima mi
je Rosenberg kino, red 14, sjedalo 18, 19 i 20, *The Big Sleep*,
Vivian sjedi u sredini, blisko je i jasno, mogu čak osjetiti i onaj
novi džemper s visokim ovratnikom koji svrbi na zatiljku, mogu
čuti Lauren Bacall kako šapće Humphreyu Bogartu, glasom koji
izaziva jezu u našim ustima i nemir u lednoj moždini, *A lot de-
pends on who's in the saddle*, i Peder i ja u isti čas zagrlimo
Vivian, moja ruka dodiruje Pederove prste, nitko od nas ništa ne
kaže i Vivian se osmijehne, osmijehuje se samoj sebi, i nasloni na
naše ruke. A kad se prema njoj okrenem, vidim da plače.

Stajah na kiši u Berlinu, pokraj crvenog saga, ispred Kempinski
hotela. Nešto se dogodilo, netko je još i vikao, a ja ništa nisam
čuo. Svjetiljke su se ugasile, kamere isključile, limuzine otišle na
druga mjesta. Onaj isti portir oprezno mi dodirnu ruku. – Je li sve
u redu, gospodine? – Što? Njegovo se lice primaknu, svi se mora-
ju k meni sagnuti. – Gospodine, je li sve u redu s vama? Kimnuh
glavom. Pogledah oko sebe, dizalice su stajale mirno, Bogu se
više nije dalo igrati s mehanizacijom, ili se to možda činilo samo
zbog oblaka koji su jurili nebom u suprotnom smjeru. – Sigurno,
gospodine? Cigareta je plivala pločnikom, netko je izgubio foto-
grafski aparat, premotavao se, ostavljen. – Bi li mogao pozvati
taksi? – S radošću, gospodine. Zazvižda u pištaljku koju je sprem-
no držao u ruci. Izvukoh novčanicu, zaslužio ju je, no on odmah-
nu glavom gledajući na drugu stranu. – Samo je zadržite, gospo-
dine. Brzo gurnuh novac u džep. – Hvala lijepa, kazah.

Kad taksi stiže, portir mi otvori vrata. U autu je mirisalo na
začin, ili tamjan. Molitveni sag je stajao smotan na prednjem

sjedalu. – Zoo Palast, rekoh. Vozač se naglo okrenu i nasmiješi, zlatan zub bljesnu nasred crnih usta. – Da stanem pokraj Zoološkog vrta? I ja se moradoh nasmiješiti. – Ne, pored Festivalskog centra. Tamo su zanimljivije zvijeri.

Trebalo nam je pola sata do tamo, a pješice sam mogao stići za pet minuta. Ispraznih konjak i zaspah. U snu vidjeh Freda, vuče lijes po snijegu u dvorištu. Vozač me je morao probuditi, stigli smo. On se nasmija, i to smijehom milosrdnim, zlatni me zub zaslijepi. Platih mnogo više no što sam trebao, možda je pomislio da je nesporazum, da sam turist koji ne zna brojati, ili pijani šef kina u preskupom odijelu. Htjede mi vratiti novac, pošteni musliman u Berlinu, ali već sam bio na pločniku, između ruševina i katedrala, između majmuna i zvijezda. Odmah se tu nađe netko htijući mi prodati kožnu jaknu, odgurnuh ga. Prestalo je kišiti, dizalice nastaviše svoje polagane krugove i nebo iznad Berlina iznenada zasja, skoro prozirno. Prohladno je sunce stajalo ravno u mojim očima dok jato golubova istovremeno uzleti ključajući svjetlo na komadiće.

Udoh u Festivalski centar. Dvojica naoružanih stražara provjeriše moju akreditaciju s malom slikom, snimljenom večer prije, *Barnum Nilsen, screenwriter*, malo su poduže zurili u moje lice dok me nisu pustili preko granice, kroz sveta vrata između onih koji sudjeluju i onih koji ne sudjeluju. Sudjelovao sam. Ljudi su jurili jedni oko drugih kao ludi, s rukama punim piva, brošura, kasete, mobilnih telefona, plakata i posjetnica. Žene su bile visoke i mršave, sa zadignutom kosom, naočalama na uzici oko vrata i zategnutih, sivih sukanja, kao da su sve stigle ravno iz istoga butika. Muškarci su uglavnom bili gojazni, niskoga rasta, moje dobi i ustreptala srca spletena u zakrvavljen pogled, do zabune smo sličili jedni na druge i najmanje jedan od nas će umrijeti do kraja dana. Na velikom ekranu prikazivan je ulomak iz nekog japanskog gangsterskog filma, estetsko nasilje je zacijelo bilo na putu odomačiti se. Ubijati polako bilo je dozvoljeno. Netko mi dade čašu sakea. Kad ispih, opet mi bi naliveno, bombardirao sam jetru. Australijska televizija intervjuirala je Billea Augusta, u bijeloj košulji, nitko nije imao bjelje košulje od Billea Augusta. O tome su ga trebali pitati, koliko bijelih košulja imate? Koliko često

mijenjate košulje? Na drugom je mjestu stajao Spike Lee i gestikulirao pred kamerom. I kroz sve to dojadi Peder, čvor kravate visio je nasred trbuha, usta su se pokretala cijelo vrijeme, kao da je hiperventilirao ili tek pokušavao postaviti novi rekord u pasivnom pušenju. Nije nemoguće da će upravo Peder umrijeti tijekom ove večeri. Zaustavi se baš ispred mene jedva dolazeći do daha. – Pa dobro, procijedi on. Puknuo si? – Nikad nisam bio začepljen. – Koliko si pijan? – Pet i pol. Peder se nagnu bliže, nos mu je vibrirao. – Pet i pol? Pa više izgleda kao kaznena poštarina, Barnume. – Ni govora. Pod kontrolom sam. Nasmijah se, volio sam kad Peder koristi naše stare viceve, no on se ne nasmija. – Gdje si dođavola bio? – U sauni. – U sauni? Znaš li koliko smo ovdje sjedili i čekali te? Znaš li? Peder mi prodrma ruku, bio je izvan ravnoteže. – Toliko sam toga jebo te lijepog kazao o tebi da mi se sad lijepo povraća! Povuču me prema skandinavskom odjelu. – Smiri se, izustih. Tu sam. – Zar ne možeš, u božju mater, nabaviti mobitel! Kao i svi drugi! – Ne dobiva mi se rak glave, Pedere. – Onda nabavi pejdžer! Ja ću ti jebo te kupiti pejdžer! – Misliš da radi u sauni? – Radi i na Mjesecu! – Pa ipak me pronadeš, Pedere. Odjednom se on zaustavi dugo me gledajući. – Znaš što? Jebi me ako sve više i više ne sličiš na onog svog ludog polubrata! I čim to Peder kaza, eksplodira trenutak, i vrijeme mi stiže sa svih strana. Zgrabih ga za sako i satjerah uza zid. – Da nikad to više nisi rekao! Nikad! Peder me je zabezeknuto gledao dok mu se sake cijedio niz hlače. – Jebi ga, Barnume. Nisam tako mislio. Mislim da su nas neki počeli primjećivati. Bijes je bio u meni kao možda nikad dotad, skoro da sam se osjećao dobro. – Serem se na to što ti misliš! I da me više nikad nisi usporedio s Fredom! Shvaćaš? Peder se pokuša osmjehnuti. – Shvaćam! A sad me pusti, Barnume. Malo počekah, a onda ga pustih. Stajao je posve mirno uza zid, začuđen i zabrinut. Bijes se otrgnuo od mene i nije ostavio ništa drugo do srama, straha i zbnjenosti. – Hoću samo da me ne podsjećaš na njega, izustih tiho. – Ispričavam se, prošapta Peder. Bilo je nepromišljeno od mene. – U redu je. Da zaboravimo. Oprosti. Izvadih rubac i pokušah istrljati onaj japanski alkohol s njegovih hlača, Peder se nije pomicao. – Hoćemo li odmah na sastanak, izusti on. – S kim? Peder uzdahnu. – Dva Danca i Englez.

– Baš zabavno. Da nije kakav vic? Dva Danca i Englez. – Imaju urede u Londonu i Kopenhagenu. Prilično su se zauzeli oko *Na izletu s miss Daisy*. O tom sam ti pričao jučer, Barnume. Sakeom sam mu isprljao i cipele. Kleknuh i čistih što sam mogao bolje. Peder stade udarati nogom. – Saberi se! zagalami, te se uspravih. – Što oni zapravo hoće? – Što hoće? Što ti misliš? Sresti tebe, naravno. *Vole Vikinga*. – Hvala lijepa, Pedere. Da li se to nas dvojica i ulizujemo? – Nismo. A sad idemo, Barnume.

Krenusmo, ljudi je bilo sve manje. Norveški štand je bio najudaljeniji, u uglu, što je bilo tipično, još mi nismo preboljeli *Opasnosti ribarskoga života*, kamena temeljca norveške melanholije, koji nas je gurnuo na periferiju Europe i festivala. Prava avantura je stići do Norveške. Peder me veoma mrko pogleda. – Zveckaj jebo te kao da cijeli mini-bar nosiš sa sobom. – Ispraznit ćemo ga, Pedere. Otčepih whisky i ispih. Peder me uhvati za ruku. – Treba nam ovo, Barnume. Ozbiljno je. – *Miss Daisy*? Zar to nije pravo sranje od filma? – Sranje od filma? Znaš li ti koliko je nominacija on dobio? Ovo su veliki momci, veći od nas. – Zašto im se onda dalo čekati tri sata? – Pa rekao sam ti, Barnume. *Vole Vikinga*.

Sjedili su za stolom u separeu bara. Bili su na početku tridesetih, u odijelima, po mjeri sašivenim, sa sunčanim naočalama u malom džepu, konjskim repom, prstenom u uhu, s velikim trbusima i sitnim pogledima. Bili su ljudi vremena, nimalo mi se nisu sviđjeli. Peder udahnu i povuče čvor kravate naviše. – Dobar si, uljudan i trijezan, Barnume? – I genijalan. Potapšah Pedera po leđima, bila su posve mokra. Potom udosmo k njima. Peder sklopi ruke. – Tu je naš željno očekivani prijatelj! Izgubio se u zoološkom vrtu, nije uočio razliku. Ustadoše, osmjese se uključiše. Peder se izbrblja do banalnosti a još nije bilo ni tri sata. Jedan od Danaca, Torben, nagnu se preko pepeljare u kojoj su umirale dvije cigarete. – Je li Barnum pseudonim ili tvoje pravo ime? upita. – To mi je pravo ime. Ali koristim ga kao pseudonim. Malo se nasmijaše, Peder pokuša podići čašu, ali Danac se nije dao tako lako. – Je li ti to ime ili prezime? – I jedno i drugo. Zavisi s kim govorim. Torben se osmjehnu. – Nije li Barnum bio američki varalica? *There's a sucker born every minute*. – Pogrešno, izustih.

To je kazao bankar, David Hannum. A Barnum je rekao: *Let's get the show on the road*. Peder najzad nazdravi, kucnusmo se čašama i sad onaj drugi Danac, Preben, dođe na red da se nagne preko stola. – Mi jednostavno volimo *Vikinga!* Čudesan rukopis. – Hvala lijepa, prozborih i ispraznih čašicu rakije. Samo šteta da nikad nije bio film. Peder dođe do riječi. – Nećemo se sad kačiti za detalje. – Pa, mislim da hoćemo. Peder me udari nogom ispod stola. – Bolje da gledamo naprijed, reče. Novi projekti, nove ideje. Htjedoh ustati, ne uspjeh. – Ali ako mislite da je rukopis čudesan, zašto ne napravite film? Peder obori pogled, Torben se časak vrtio na stolici, kao da je sjedio na ogromnoj pribadači. – Kad bismo dobili Mela Gibsona za glavnu ulogu, možda bi i išlo. Onaj drugi Danac, Preben, nagnu se prema meni. – Uostalom, action je *out*, kaza. Action je *old fashioned*. – But what about vikings in outer space? upitah. Nečiji telefon zazvoni, svatko posegnu za svojim, poput pomalo umornih revolveraša. Tim, Englez, odnese pobjedu. Govorilo se o nekim velikim ciframa, usput je spomenuto i nekoliko velikih imena, Harvey Keitel, Jessica Lange. Nije bilo druge no da se nasmiješimo jedni drugima i popijemo. Ipak ustadoh i krenuh u zahod. Ispraznih džin, prislonih čelo uza zid pokušavajući smisliti što da kažem. Nisam im htio dati ono što sam imao. Bio sam blistavi scenarist na koga su čekali tri sata. Ugledah se u ogledalu lifta, ne bi lijep pogled, ozlijeđena vjeda je pala, teška. Pokušah pronaći trenutak u koji bih se mogao sakriti, ne nadoh ga. Kad se vratih, Peder je bio zamijenio moju rakiju za kavu, te naručih duplu rakiju. Tim je sjedio spreman s time-managerom, debljim od Biblije u Kempinski hotelu. – Kao što shvaćaš, Barnume, ti visoko stojiš na našoj listi scenarista s kojima bismo rado surađivali. Peder se smješкао od uha do uha. – Imate li neke konkretne projekte? upitah. – Voljeli bismo čuti što ti imaš. – Prvo vi, uzvratih. Kako bih malo više doznao s kim imam posla. Tim polako premjesti pogled s mene na Dance, Peder se opet silno znojio. – Barnum voli bacati lopticu, izusti brzo. Zazvuča tako besmisleno da nisam mogao a da se ne nasmijem. Barnum voli bacati lopticu! Peder me još jednom udari nogom u cjevanicu, bili smo kao stari bračni par. Odjednom se čašica rakije nade ispred mene. Torben preuze. – Okej, Barnume. I mi rado bacamo lopticu. Htjeli

bismo uraditi *Divlju patku*. S actionom je, kako je rečeno, gotovo. Publika je zainteresirana za bliske stvari, zar ne? Obitelj, naprimjer. Stoga, *Divlja patka*. Peder je neprekidno zurio u mene, baš me je živcirao. – Ovo je nešto za tebe, Barnume, kaza na kraju. Što? Pretvorit ćeš komad u film za par mjeseci, zar ne, Barnume? No nitko nije slušao Pedera. – Hoće li to biti norveška produkcija? zapitah. Ili skandinavska? – Veća, prozbori Torben i nasmiješ se. Američka. Keitel. Lange. Robbins. Nikakve smetnje da se ubaci Max ili Ghita. Ali dijalog ide na engleskom. Inače nema para. – I moramo ga malo osuvremeniti, doda brzo Preben. Radnju ćemo staviti u naše vrijeme. *Divlja patka* devedesetih. – I čemu to? upitah. – Jasno da ćemo staviti radnju u sadašnjost, umiješa se Peder. Ne zanima nas film pod maskama, nije li tako? Načas utihnu, dokopah se još jedne čašice rakije. Tim šapnu nešto Prebenu, koji se okrenu meni. – Mislili smo nešto kao *Rainman* susreće *Jesenju sonatu*, kaza on. Moradoh se nagnuti bliže. – Oprosti? Tko susreće što? – Htjeli bismo samo pokazati Ibsenovu genijalnost, oglasila se Torben. Naime, njegovu bezvremenost. – *Bezvremenost*? *Miss Daisy* susreće *Smrt trgovačkog putnika*, je li tako? Magla se malo navuče na Torbenov pogled, ostali se kratko nasmijaše. Peder više nije mogao izdržati, pokuša izgledati stvar. – Netko želi nešto pojesti? zapita, no nitko ne odgovori. Peder pripali cigaretu, prvi put nakon osam godina. Torben sklopi ruke gledajući me preko zglavaka. – I kakvu bi lopticu ti bacio, Barnume? – Pornić, uzvratih. – Pornić? – Jutros sam u sobi gledao pay-tv. I zapanjilo me koliko su netaletrirani i bezvezni ti pornografski filmovi. Nikakve dramaturgije, očajni karakteri, strašan casting, neobično mizeran dijalog, odvratna scenografija. Torben posta nestrpljiv. – Misliš *erotski* film? – Ma ne, mislim pornić. Žestoki pornić. S dobrom pričom, zanimljivim karakterima i kao šilo oštrom dramaturgijom. Aristotelovska struktura, sve do orgazma. Pornić za modernu publiku. Kako za žene, tako i za muškarce, a i sve nas druge. To je kao *Nora* susreće *Deep Throat*. E to bi bilo bezvremeno.

Englez ustade prvi, za njim Danci. Rukovaše se s Pederom, razmijeniše posjetnice. – Bit ćemo u kontaktu, kaza Peder. Barnum bi mogao završiti skicu za nekoliko mjeseci. – Podsjeti ga da

je ovo Ibsen, uzvratit' Torben. A ne pay-tv. Peder se nasmija. – Bez brige! Barnuma držim pod kontrolom.

Veliki su momci otišli, za stolom smo ostali ja i zanimjeli Peder. Jedino za Pedera tako kažem, jer kad bi Peder odlučio biti šutljiv, on bi, naime, zanimio. Sad je bio nijem kao nikad prije, no naučio sam živjeti s tim, ako išta znam, onda znam živjeti s nijemim ljudima. Preostaje samo da sâm zavežeš i čekaš dok netko nešto ne kaže. Peder ne izdrža. – Baš je išlo fino, nema što, procijedi gledajući me. Tri sata zakasniš, i kad napokon dođeš, budeš kao čep pijan, bezobrazan, i praznih ruku. Skroz praznih ruku! Pa to je nevjerojatno! Živio, Barnume! Malo pijucusmo, te red bi na meni da nešto kažem. – Misliš da bi Meryl Streep igrala patku? upitah. Peder je gledao u stranu. – Sad si na rubu, Barnume. O Bože, aristotelovski pornić! – Što misliš s tim *na rubu*? – Znaš ti dobro. – Ne, ne znam dobro. Peder se naglo okrenu prema meni. – Vidio sam to prije, Barnume. Vidio sam te kako padaš. I više mi se ne da podizati te. Ustadoh, odjednom uznemiren. Ono se lice iz lifta vratilo, cijeli se roj lica ustremi na mene, jedno po jedno. – Jebi ga, Pedere, mrzim način na koji oni govore. *Rainman* susreće *Jesenju sonatu*. Sve je sranje što oni kažu. Jednostavno to mrzim. – Da, da. Kao da ja to volim. No, jesam li otmjeniji zbog toga? Pa tako oni govore. Svi tako govore. *Graduate* susreće *Sâm kod kuće* i *Waterfront* susreće *Pretty Woman*. I mi ćemo jednom tako govoriti. Peder odgurnu čašicu od sebe, pokri glavu rukama, i opet zanimi. – Susreo sam Lauren Bacall, izustih. Peder polako podiže pogled. – Što kažeš? Opet sjedoh, morao sam sjediti da bih to ispričao. – Vidio sam Lauren Bacall, rekoh. Samo što je nisam dodirnuo. Peder privuče stolicu bliže osmjehujući se. – *Našu* Lauren Bacall? – Pedere, zar postoji druga osim naše Lauren Bacall? – Naravno da ne postoji, oprosti. Nisam posve pri sebi, upravo sam ispratio trojicu koji leže na parama. Uхватih ga za ruku, bila je topla i nemirna. – Kako je izgledala? prošapta on. Malo počekah s odgovorom. – Kao sfinga, rekoh. Kao plava sfinga koja se otrgnula s postolja reflektora. – Bravo, Barnume. – Padala je kiša i ona se nije smočila, Pedere. – Mogu to zamisliti, Barnume. Vjerujem da je i Peder načas odlutao u mislima, lice mu se posve pretvorilo u dječje i jasno

sam mogao vidjeti kako se naježio između čvora kravate i uha, kao da je tu pustila korijenje ona večer u Rosenborg kinu, red 14, kad smo istovremeno zagrlili Vivian, dok je Lauren Bacall govorila, onim promuklim, uzbuđenim glasom: *Nothing you can't fix*.

A kad se vratio, kao da je odjednom postao stariji. Jaka bora, koju prije nisam primjećivao, stajala je ukoso ispod lijevog oka, usred lepeze udubljenjâ koja su već bila tu, praveći neravnotežu u licu te glava samo što se nije prevrnula. Peder i ja smo počeli sličiti jedan na drugog. – Uostalom, Vivian je zvala, kaza. Zabrinuta je zbog Thomasa. – Vivian je uvijek zabrinuta. Peder tužno odmahnu glavom. – Trebali bismo kupiti nešto fino za Thomasa, reče. Pokušah se osmjehnuti, loše ispade. – Jasno, rekoh nasmijavši se. Čuo si što su oni veliki momci kazali? Obitelj je sad važna. Peder se zagleda u čašu časak ušutjevši. – Svi misle da si govнар, na kraju izusti. Čuh što je rekao, ali riječi nisu dopirale do mene. – Svi? upitah. Peder me pogleda. – Ne mogu se sjetiti nikoga tko ne misli tako, uzvрати. – I Thomas? Peder pogleda u stranu. – Thomas je dijete, Barnume. Ne znam što on razumije. Pripalih cigaretu, bilo mi je gorko u ustima. Spustih ruku preko Pederovih prstiju. – Možda bismo mogli nešto popola naći za njega? Nešto, baš lijepo. A? – Naravno, dočeka Peder.

Poslije smo prešli u festivalski bar, tamo je bila branša. Peder je smatrao da moramo biti vidljivi, tako je rekao, moramo biti na stazi, u blizini, na pravom mjestu i u pravo vrijeme. Pojeli smo nekoliko masnih kobasica da bismo održali ravnotežu, mnogo popili, i postali vidljivi. Opet je bio govor o Sigrid Undset i kako bi jedan muški redatelj uopće bio u stanju napraviti film o Kristin Lavranovoj kćeri. Bila je to elita, nisam se miješao, miješao sam samo pića i mislio na Thomasa. Bio sam govнар. Trebao bih kupiti veliki dar za njega, možda cijeli zid na kojem bi on mogao pisati, i dizalicu iz Berlina. Trebao bih ponijeti božju mehanizaciju, kako bi Thomas, Vivianin sin, mogao iznova razapeti nebo. Glasovi su stizali sa svih strana. Piće me smiri, kad bih sklopio oči, nestali bi svi zvuci, kao da je očni živac bio prikopčan za labirint uha, ali davno je to bilo kad sam vjerovao da i svijet nestaje, lako, kao u igri, samo ako dovoljno sklopim oči. Najradije bih da i jedno i drugo nestane, i zvuci i svijet u kojem zvuci nastaju. Kad otvorih

oči, naide naime kritičarka iz saune, ona koja je bila moj zao duh. Već je dobila festivalski pogled, kiklop s promilom. Potapša, dabome, Pederu po leđima. – Imate li što o čemu bi se pisalo kući, momci? Osim što je Barnum počastio Cliffa colom u sauni? Peder uvuče glavu u ramena, kao da posta opasno tijesno ispod stropa. – Prerano reći, procijedi. No, fitilj gori. Napiši da su Miil i Barnum na stazi. Losica se cijela okrenu njemu, htjedoh zatražiti disaljku. – Da nemate kùpê u Kristin-vlaku? Da neće možda Barnum prevesti rukopis sa švedskog? Peder skloni njenu ruku. – Ako Kristin Lavranova kći postane šampanjac, kaza, onda pravimo tešku vodu. Losica se nasmija i zabaci glavu da bi ispila sve što je bilo na dnu široke čaše konjaka. – Recite nešto više, momci. Dosta nam je starih metafora. – Zamisli *Los* susreće *Zalazak sunca*, rekoh. Ona se polako okrenu prema meni pretvarajući se kao da me tek tad otkri, a cijelo vrijeme me je gledala. Odsječe polaganu grimasu. – Javit ćemo ti kad bude vrijeme, Peder će brzo. Ekskluzivno. No, ona je i dalje gledala u mene. – Onda, dogovoreno. Pozdravi Cliffa, Barnume. Losica se odjednom nagnu skroz do mog uha. – Neka vas vrag nosi, prišapnu.

A onda se izgubi u magli prema toaletima. Peder me povuče za sako. – Reče li ono Cliff u sauni? Cliff i Barnum u sauni? – U Njemačkoj je sauna zajednička za sve, Pedere. Što misliš, ima li to nešto s ratom? – O čemu to ti govoriš? Jesi li bio u sauni s Cliffom? – Losica je već bila tamo. Prvi put sam je vidio голу. – Radije ne bih o tome slušao, Barnume. – Liči na smekšanu krušku. – Što ti je ono šapnula? – Moju staru krilaticu. Neka vas vrag nosi. Peder zakoluta očima i opet utonu u se. – Ne razdražuj je da o tebi piše gluposti, Barnume. To je zadnje što trebaš.

Kad bi se Peder ponekad napio, kao sad, sve bi na njemu pokazivalo nadolje, kosa, bore, usta, prsti, ramena. Alkohol je visio poput viska u njegovom tijelu, cijeli Peder se nagnuo prema cipelama. Mogao bih mu reći da smo ostarjeli, da smo dvoje čudnih kompanjona koji su dijelili sve u životu i ostali tek s polovicom svega. I mogao bih, s osmijehom, oprezno pogladiti onu najdublju boru na njegovom licu.

– Zadnje što trebam, kazah, je da ti kažeš što zadnje trebam.

– Zadnje što trebamo je piće, uzvratu Peder.

On podiže ruku, ali ona klonu i ostade između pepeljara, vlažnih ubrusa i boca. Netko je pjevao na norveškom za stolom gdje, srećom, više nije bilo mjesta ni za koga. Približavala se špica, stiže zadnje piće koje smo trebali. Peder podiže čašu objema rukama. – Živio, Barnume. Zapravo, i nemamo više što posebno raditi ovdje u Berlinu. Osim kupiti dar za Thomasa. Ili si i to već zaboravio? Oborih oči, i odjednom se sjetih što imam u kovčegu u hotelskoj sobi. – Imam rukopis, prozborih. Peder polako odloži čašu. – I to kažeš tek sad? Da jebo te imaš rukopis? – Zar ti nije drago, Pedere? – Drago? U božju mater, daj mi nešto, Barnume! Neki znak. Naslov! – *Noćnik*, rekoh. – *Noćnik*, ponovi Peder osmjehujući se. – Moraš li sve kazati dva puta? – O čemu se radi? Pitch mi, Barnume! Morao sam se nasmijati našem načinu razgovora, pitch mi, napuni mi, daj mi što. – Obitelj, prozborih. Što inače? Peder se uhvati za glavu objema rukama i zatrese je. – Zašto ništa nisi rekao na sastanku? Zašto kvragu nisi donio rukopis na sastanak! – Jer si me probudio, Pedere. On spusti ruke i glava se prevrnu prema ramenu. – Probudio te? – Jesi, Pedere. Zoveš i budiš me i prekidaš vezu i posvud mi ostavljaš poruke. Ni u sauni nisam imao mira, Pedere. A znaš da to mrzim. – Znam, Barnume. – Mrzim kad me gnjave. Mučili su me i gnjavili cijelog života. Svi su me mučili. Meni je naprosto dosta svega, Pedere. Njemu se oči posve isprazniše. – Jesi li završio, Barnume? – Ne gnjavi, uzvratih. Peder se primaknu i pokuša se uspraviti, skoro da me uhvati za ruku. – Ja te nisam zvao, prošapta. I nikakve ti poruke nisam ostavljao.

I čim on to kaza, posta mi jasno, i ledeno, i sve oko mene stade i zadrhta, odvratno i blizu. Znadoh: sve što sam odlagao, dogodilo se. Krenuh, Peder me pokuša zadržati, ne uspje. Izidoh u berlinsku noć. Sniježilo je, treptanje između svjetiljki i mraka. Čuh životinje i njihovu vrisku u zoološkom vrtu. Prolazih između ruševina i pokraj restorana koji nikad ne zatvaraju, do Kempinski hotela, gdje su iste limuzine stajale poredane poput preuređenih mrtvačkih kola u beznadnom nizu, i onaj stari, sijedi portir otvori teška vrata i pozdravi dotaknuvši rukom kapu i osmjehnu se, blagonaklono, i popeh se liftom do svoje sobe, zabravih i vidjeh da je bila sobarica i pospremila, promijenila ručnike, papuče i

ogrtač, i telefon je još crveno svijetlio, zgrabih slušalicu, ali čuh samo tuđi znak slobodne linije i uto ugledah omotnicu, onu koju sam presavio i stavio u džep ogrtača, stajala je na pisaćem stolu pokraj zdjele s voćem i boce festivalskog crnog vina. Ispustih slušalicu i uzeh omotnicu, otvorih je i izvukoh papir, spustih se na krevet. Bio je faks, u vrhu sam mogao pročitati odakle je poslan: Gaustad bolnica, odjel psihijatrije, isto jutro, 7.41 sati. Bio je mamin rukopis, samo dva nakošena reda drhtavih slova. *Dragi Barnume. Nećeš vjerovati. Fred se vratio. Dođi kući što prije. Mama.*

Pročitah još jednom ta dva retka i polako ustadoh, skoro mirno, ruke koje su podigle papir bile su posve mirne, i bacih pogled preko ramena, brzo, kao što uvijek običavam učiniti, vjerujući da netko stoji tamo, u sjeni pokraj vrata, držeći me na oku.

ŽENE

(tavan)

Četvrtak je, 8. svibanj, 1945, i Vera, naša majka, stoji u dnu tavana u ulici Kirkeveien i skida rublje, koje je gore tijekom noći postalo suho i mekano. Tri su tu para vunениh čarapa koje će se zauvijek skloniti, dva zelena kupaća kostima na kopčanje i vezanje oko vrata koji još nisu korišteni, tri grudnjaka, jedan bijeli rubac i posebno tri lagane haljine i svijetli prsluci u rajonu, koji su tako dugo bili u ormaru u spavaćoj sobi da su skoro izbljedadili od mraka. Vera se nije usudila objesiti rublje u dvorištu, mnogo toga se događalo tih dana, tih godina, netko je mogao ukrasti njihovo ruho, i to sad, u zadnji čas. Žuri joj se, nestrpljiva je i nema vremena, jer izići će u grad da proslavi mir, i pobjedu, sve će ona proslaviti, život, proljeće, skupa s Bolettom i Starom, a možda se i Rakela vratila kući, sad kad je mir, i kad je sve gotovo. Ona se tiho nasmije pružajući se prema labavim konopcima koji su hrpavi pod prstima i na koje se lako ubosti ako nije oprezna. Vera, naša majka, stoji sama, na tavanu, smije se stavljajući drvene štipaljke u široki džep pregače i spuštajući komad po komad odjeće u pletenu košaru pokraj sebe. Zagrijana je i bez misli, tek ispunjena, do vrha, velikom i čudnom radosti, dotad posve nepoznatom. Jer sad je ona nova. Bio je rat pet godina, na ljeto joj je punih dvadeset i sad, upravo sad, njen život počinje, samo da rublje snese, i pomisli ne bi li vunene čarape ipak ostavila, ali brzo se predomisli, pa ne može se rublje sušiti na ovakav dan, čak ni na vrhu tavana. Vera se mora časak odmoriti, leđa su joj napet luk, zabaci glavu unazad i uživa u mirisu čistog rublja, u one tri haljine. Opet se ona nasmije, skloni dahom kosu s čela. U uglu, ispod šahta za koks, sjedi sivi golub i guče. Kao da čuje uzvike,

pjesmu i glazbu s ulica. Vera se pruži prema konopcu s rubljem s namjerom da skine zadnju haljinu, onu svoju plavu, koju još nije stigla obući, i upravo tad, kad jednom rukom oslobodi drvenu štipaljku a drugom drži haljinu da se ne vuče prašnjavim podom, začuje korake iza sebe, polako se oni približavaju i Vera načas pomisli da je to Rakel koja se vratila i protrčala svim hodnicima da bi nju susrela, ali sigurno je Boletta koju je izdalo strpljenje i dolazi da joj pomogne da s tim završi, jer nemaju vremena za bacanje, mir je, rat je završen, i Vera bi nešto da kaže majci, *pa da, još je ova haljina ostala, gle kako je lijepa*, ili da se samo nasmije, od gole radosti, poslije mogu zajedno snijeti košaru s rubljem niza sve stube. Ali shvati da to ne može biti majka, a ni Rakel, jer ovi koraci imaju drugi ritam, drugu težinu, kao da podna daska popušta, golub u uglu iznenada prestane gukati, ovo su koraci rata koji nastavljaju ići, i prije negoli se Vera uspije okrenuti, netko je uhvati i čvrsto drži, neka suha ruka pritisne lice i ona ne stigne ni vrisnuti. Osjeti užegli vonj neoprane kože, sirovi zadah iz usta nepoznatog muškarca, jezik koji struže po zatiljku. Pokuša ugristi ga, zubi se zariju u grubu kožu, ali on ne popusti. Ne može disati. On je podigne, ona udara nogama iz sve snage, jedna cipela spadne i on je silom postavi na koljena i povuče naprijed. Ugleda haljinu koja ukoso visi na konopcu na jednoj štipaljci i u padu je strgne. On skloni ruku s njenih usta i ona diše, ali sad kad može vrisnuti, ne vrisne. Vidi njegove ruke koje kidaju suknju, samo mu ruke i vidi, na jednoj nedostaje prst i ona zasiječe noktima u tu ruku, no nikakav zvuk ne dođe od čovjeka, on je samo devet prstiju. Gurne joj lice prema podu, obraz se sljubi s grubom daskom, svjetlo je odatle nakošeno, košara s rubljem prevrnutu, golub šumi perjem. Osjeti njegove ruke oko bedara, devet prstiju koji stružu kožom, on je trga, rastavlja, ona ga ne čuje, trpa haljinu u usta, žvače tanku tkaninu, s trzajem se sunce u potkrovnom otvoru pomakne, on prođe kroz nju i uto se oglase crkvena zvona, sva zvona u gradu istovremeno zazvone, i golub naglo poleti iz ugla ispod šahta za koks i oko njih divlje krilima zamlati, ona osjeća krila kako je dodiruju i sve je sad prekasno, ona još nije napunila dvadeset godina i on na kraju vrisne.

Sve poslije utihne. On je pusti. Ona može ustati, no i dalje leži. On spusti ruku na njen zatiljak, vonj mokraće i povraćetine. A onda potrči, ona osjeti bešumni tutanj prema licu. Prišuljao se do nje, sad trči dugim hodnicima na tavanu u Kirkeveien, 8. svibnja 1945. Golub sjedi na okviru potkrovnog otvora. Vera, naša majka, leži, s licem na podu, s haljinom u ustima i rukom punom krvi, dok pruga sunca polako preko nje prelazi.

(stan)

Boletta, Verina majka, ni najmanje nije bila religiozna žena, naprotiv, dosta je njoj bilo čudesa, ali kad otvori vrata uskog balkona prema ulici Gørbitzgate, stade uživajući u tom trenutku, u crkvenim zvonima koja se u isti čas ogласiše u cijelom gradu, s Majorstue, Akeri i Fagerborga, mogla ih je čuti čak i sa Sagena i Uranienborga, taj meki i divlji zvuk koji kao da je svjetlom podizan, i vjetrom, i koji se peo kao jedan veliki ton što zauvijek će nadglušiti onu bijelu, oštru jeku zračne uzbune. – Zatvori vrata! Propuh je! Boletta se okrenu prema dnevnoj sobi, skoro zasljepljena. Mrak je unutra postao još dublji. Smeđi namještaj je sličio na teške sjene koje se nisu dale pomaknuti, stegnute zavrtanjem oštra tiktakanja sata iz predsoblja. Morala je načas pokriti oči. – Jesi li to naumila da se prehladimo baš danas? Kad smo bili zdravi cijeli rat! – Ne trebaš vikati, majko.

Boletta zatvori balkonska vrata i spazi Staru pokraj police s knjigama. Stajala je tamo u do gležnjeva dugom kombineu i crvenim baršunastim papučama i vadila knjige koje je bacala u kamin, govoreći nešto samoj sebi. Zvuk je crkvenih zvona jenjavao postajući jednostavna pjesma. Boletta oprezno pride. – Što to radiš, majko?

No Stara ne odgovori, a možda nije ni čula. Stara je naime bila gluha na jedno uho, a ni ono drugo nije bilo kako bi trebalo biti. Sluh joj je oštećen kad je Filipstad eksplodirao prosinca '43. Tad je Stara sjedila u blagovaonici i okretala stanice na radiju, koji je odbila predati, rekavši da je ona danski državljanin i stalo joj je da sluša isključivo program iz Kopenhagena. Tvrdila je da su eksplozije došle iz radija, strašno snažne, praćene razigranom džez gru-

pom iz Amerike, i tako je nakovanj u njenom lijevom uhu uništen, dok je stremen, u drugom, pomjeren. Boletta bi se mirne duše zaklela da su majčine uši bile u odličnom stanju, no htjela je samo imati izliku da čuje tek ono što ona želi čuti. Vidje da su romani Knuta Hamsuna to što Stara izvlači iz police i trpa u zeleni kamin. – Što to radiš! povika Boletta još jednom i uhvati majku za ruku. – Završavam s Hamsunom! – S Hamsunom? Ti koja voliš Hamsuna! – Nisam ga čitala pet godina! I odavno je trebao letjeti iz kuće! Stara se okrenu kćeri, mahala je *Plodovima zemlje* ispred lica. – Osobito nakon onog što je pisao u novinama! – A što je pisao?

Stara i *Plodove zemlje* baci u kamin te donese jučerašnje Aftenpostenovo večernje izdanje, lupkala je kažiprstom po naslovnoj stranici kao da je htjela napraviti rupu u papiru. – Sad ću ti reći od riječi do riječi što je kreten napisao! *Mi, njegove odane pristave, saginjemo naše glave u času njegove smrti.* Stara podiže glavu. – Možeš li zamisliti gori trenutak da bi se napisao nekrolog Hitleru? Osim toga, on nikad i ne treba imati nikakav nekrolog! Trebali bismo mu plesati na grobu!

Ona baci novine u kamin, i opet prionu na posao oko police s knjigama sa silnim gnjevom. Duga, sijeda kosa je stajala kao tanka lepeza oko nje, opsova pri svakoj knjizi koju baci iz Hamsunovih sabranih djela, o kako bih volio to vidjeti: Stara, naša prababa, 8. svibnja 1945. uklanja tragove nagluhog nobelovca u dnevnoj sobi u Kirkeveien. Ali, odjednom se zaustavi, u času kad je trebala baciti zadnji svezak August-trilogije, *Ali život živi*, i stane tako s tim prvim izdanjem u ruci nijemo se naginjući polici i iščeprka nešto drugo, što je stajalo sakriveno iza izdajnikovih romana: netaknuta Malaga iz 1936. Stara oprezno podiže bocu i načas zaboravi Hamsuna i cijelo njegovo biće. Boletta pride još bliže da vidi što je posrijedi. – Pa ovo sam posvud tražila, uzdahnu Stara. U košari s prljavim rubljem, u ormariću s osiguračima, u gusterni. A ona, Bog mi pomogao, stoji ovdje, odmah iza Augustovih krivih leđa! Poljubi bocu, te se opet okrenu policama. – Hvala na društvu, Knute. Sad nam se puti razilaze!

Za svaki slučaj pogleda iza Hermana Banga i Johannesesa V. Jensena, da i tamo ne stoji kakva boca, ali tu ništa nije bilo, pa ni

iza Ibsenovih sabranih djela. Stara se zaputi prema kuhinji, no Boletta je zadržala. – Jesi li je ti sakrila u policu? upita. Stara razrogači oči. – Ja? Pa ja bih je tad davno pronašla i popila, i prije nego što je Hitler upao u Poljsku! Mora da si je ti tamo stavila. Boletta se nagnu prema njenom zdravom uhu. – Što li si još sakrila, ha?

Ali ništa od toga Stara nije čula, nego stade okretati čep krivim, naboranim prstima, Boletta joj je morala držati bocu dok je ona okretala i vukla, dugo su tako stajale i mučile se teško dišući. Odjednom Stara zastade i zaprepašteno pogleda niza se, kao da je tek tad shvatila da uopće nije bila odjevena. Uze bocu od Bolette, skoro ljuta na sebe. – Ne pije se Malaga iz 1936. u kombineu! Što bi od Vere? Trebam svoju haljinu, odmah!

Boletta se naglo okrenu prema ovalnom satu koji je stajao na komodi u predsoblju, magični sat iz životnog osiguranja Pčelica u koji smo svaki mjesec, uvijek u prvu subotu, stavljali premiju osiguranja, zbog čega sam dugo vjerovao da su naši novci pokretali vrijeme. Boletta pride bliže, nije valjda da je toliko, ma nije moguće, pa davno je Vera trebala sići s rubljem, sat sigurno žuri, možda jednostavno nije podnio napore posljednjeg dana rata te je preskočio nekoliko sati, kad su zarobljenici iz Grinija oslobođeni a general Rediess se zabravio na katu na Skaugumu, gurnuo pištolj što je mogao više u usta i povukao obarač. Boletta je mogla čuti lagani tutanj zubatog kotača sekunda i kovani novac koji je još uvijek zveckao u ladici ispod brojčanika.

Brzo pogleda na svoj sat, vrijeme je ipak bilo točno. – Idem vidjeti što je s njom. – Idi. Ja ću dotle ohladiti nekoliko čaša. Boletta zastade i pomno pogleda majku. – Da nisi dohvatila bocu dok mi ne sidemo! Stara se samo osmjehnu. – Radujem se opet vidjeti kralja Haakona. Što misliš, kad stiže? Boletta se nagnu k onom drugom uhu. – Da se nisi usudila dohvatiti je! Prije nego ja i Vera sidemo! Stara poljubi kćer u obraz i zadrhta od hladnoće. – Bogme ću malo upaliti u kaminu. Rat je ohladio zidove.

Boletta uzdahnu, prebaci šal preko ramena, te žurno prođe stanom i krenu uza strme stube.

(golub)

Tavanska vrata stoje otvorena. Tiho je. Boletta ne čuje glasove, glazbu iz grada, s ulica, ni vjetar pod kojim se zidovi uvijek tresu, kao da se cijela zgrada malo pomiče svaki put kad zapuše. – Vero? vikne. Ali nitko ne odgovori. Krene hodnikom, pored svih ostava, zategne šal čvršće oko sebe. Propuh je, no vjetar je bešuman, svijetla se prašina rasipa s visokih potkrovnih greda. – Vero? opet vikne.

Zašto li ne odgovara? Da nije pobjegla do Majorstue? Nemoć. Boletta se nasmije, kao da bi Vera pobjegla! Ma sigurno je opet samo odlutala u mislima, a danas je to dozvoljeno. Danas je dozvoljeno zaboraviti, da bi se sutra mogli sjećati čega god hoće. Danas mogu činiti sve. Boletti odjednom posta hladno, dječja su kolica puna cjepanica stajala prevrnuta ispred nje.

Zaustavi se. – Vero? Ni golubovi ne guču. Tišina je dvostruka. Vrata našega tavana još dršću na šarkama. I uto začuje: ciktav, ravnomjeran zvuk, nalik na zujanje, kao roj kukaca koji se cijelo vrijeme približava, ali koji je nemoguće vidjeti. Taj zvuk nikad ona neće zaboraviti. Boletta odgurne dječja kolica, potrči i zadihana se zaustavi na vratima. Tako pronađe svoju kćer. Vera čuči pokraj košare s rubljem. U krilu drži onu novoopranu haljinu, i gladi je, dok tiho pjevuši, kao da se jedan iskrivljeni ton zaglavio u grudima. Boletta joj se polako približi. Vera ne podiže pogled. Ona zuri u svoje ruke koje poravnavaju tanku tkaninu, sve brže i brže. – Što ti je, Vero?

Vera se samo okrene na drugu stranu, gladeći plavu haljinu. Boletta klekne ispred kćeri i brzo spusti ruku na njen skut ne bi li je zaustavila. Skoro da se naljutila, tako bi je rado malo prodr-

mala, ali nije baš prikladno danas uzrujavati se i grditi. Pokuša se nasmijati. – Stara je pronašla bocu Malage iza Hamsuna. I neće da pije dok ne dobije haljinu. Čuješ li? Vera se polako okrene prema majci i osmehne. Lice, i usne su iskrivljeni, lijevi obraz natečen. Na sljepoočnici, ispod kose, rana. A najgore su ipak oči. Jasne su i velike i nigdje ne gledaju.

Boletta je na ivici krika. – Draga, malena moja. Što se dogodilo? Vera pjevuši. Vera nakrivi glavu i pjevuši. – Da nisi pala? Pala preko stube? Draga moja, reci nešto, Vero! Vera sklopi oči i osmehne se. – Ne zaboravi pustiti goluba, izusti.

I uto Boletta osjeti da je ona nova haljina vlažna i ljepljiva. Povuču ruku sebi, prsti su tamni od krvi. – Goluba? Kakva goluba?

Ali Vera ne odgovori. Vera, naša majka, prisvoji šutnju i otad ne progovori osam mjeseci i trinaest dana. Ne zaboravi pustiti goluba, bilo je zadnje što je rekla. Boletta pogleda gore, dok krv kaplje s njene ruke. Sunce je na potkrovnom otvoru odavno nestalo. Sjena, poput stupa crne prašine, pada ukoso. Na konopcu, ravno iznad njih, nepomično stoji siva ptica.

Boletta zatrese rukom. – Zaboga! Otkud ova krv! Vera se nasloni na majku koja oprezno podigne kćer i ponese je hodnikom te niz stube, strah je sitnu Bolettu učinio jakom i izbeumljenom. Jedna od njih plače, ili možda obje, i Vera ne ispušta onu krvavu haljinu. Štipaljke ispadaju iz džepa njene pregače svakim korakom koji majka načini, i ostaju rasute iza njih. Boletta ne mari, može ih pokupiti kad ode po košaru s rubljem koja je ostala gore na tavanu. A ja se sjećam ptice koju smo, Fred i ja, jedne noći pronašli u dnu ostave, tvrdi, sasušeni golub, poput mumije s perjem, tad je Fred donio lijes s namjerom da vježba umiranje, ali do tog još ima vremena.